

Handläggare
Sara Alvfeldt
Telefon: 08-508 09 562

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd
2018-03-22

Äldreombudsmannens rapport

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Susanna Halldin Olsson
tf. stadsdelsdirektör

Helena Andersson
tf. avdelningschef

Sammanfattning

Äldreombudsmannens rapport handlar i huvudsak om att staden under den kommande tioårsperioden behöver utveckla det förebyggande arbetet. Rapporten består av tre delar. Den första delen beskriver stadens målsättning med att göra Stockholm till en mer äldrevänlig stad och de utmaningar som den demografiska utvecklingen medför. Här beskrivs även äldre personers hälsa och andra faktorer som kan påverka det hälsofrämjande arbetet. I del två beskrivs stadens förebyggande arbete och i den tredje delen beskrivs fem grupper inom den äldre befolkningen som kan vara särskilt sårbara.

Stadsdelsförvaltningen delar äldreombudsmannens slutsats om att staden behöver ta fram ett stadsövergripande underlag som beskriver stadens förebyggande och hälsofrämjande insatser. Förvaltningen vill framhålla att det är viktigt att de äldre själva får komma tilltals när det gäller behovet av förebyggande insatser.

Förvaltningen arbetar redan med flera av de frågor som lyfts fram i rapporten. Bland annat har förvaltningen gjort en kartläggning av gruppen äldre som riskerar eller lever i hemlöshet. Flera medarbetare har gått utbildning i HBTQ- frågor. Vård- och omsorgsboendena i nämndens regi arbetar aktivt med mat och måltider och individanpassade aktiviteter.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat Äldreombudsmannens rapport 2017 till bland annat Norrmalms stadsdelsnämnd för yttrande. Nämndens yttrande ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 26 mars 2018.

Ärendet

Äldreombudsmannens rapport handlar i huvudsak om att staden under den kommande tioårsperioden behöver utveckla det förebyggande arbetet. Rapporten består av tre delar. Den första delen beskriver stadens målsättning med att göra Stockholm till en mer äldrevänlig stad och de utmaningar som den demografiska utvecklingen medför. Här beskrivs även äldre personers hälsa och andra faktorer som kan påverka det hälsofrämjande arbetet. I del två beskrivs stadens förebyggande arbete och i den tredje delen beskrivs fem grupper inom den äldre befolkningen kan vara särskilt sårbara. I varje del återfinns äldreombudsmannens kommentarer.

Del 1 – stadens målsättning och de utmaningar den demografiska utvecklingen medför

Stadens vision är att Stockholm ska vara en trygg stad att åldras i där även äldre, kan vara aktiva samhällsmedborgare. År 2016 var cirka 15 procent av stockholmarna över 65 år och beräknas öka med omkring 20 procent fram till 2026. Närmare 20 procent av stadens äldre har någon form av insats från äldreomsorgen, varav 70 procent är kvinnor.

Stockholmarna lever allt längre och får fler friska år men antalet sjuka år minskar inte. Detta innebär att behovet av vård och omsorg kvarstår, men uppstår senare i livet. Fysisk träning i kombination med minnesträning och social stimulans ger bäst resultat för ökad livskvalitet. Mat och dryck har också stor betydelse för hälsa och livskvalitet.

Äldreombudsmannens kommentarer

Att erbjuda aktiviteter som är anpassade efter äldres behov och önskemål är en viktig del i det hälsofrämjande arbetet. Staden erbjuder idag en mängd olika aktiviteter för att ge äldre möjlighet att förbättra sin hälsa. Många äldre känner inte till vilket utbud som finns, varför informationsspridningen behöver utvecklas.

Boende för äldre

När det gäller vård- och omsorgsboende fanns i januari 2016 totalt 6 533 lägenheter varav 14 var lediga. I stadens servicehus fanns vid samma tidpunkt 1 673 lägenheter varav 200 var lediga. Det fanns således ett överskott av platser i staden.

Under 2017 har äldrenämnden gjort en utredning om profil-, intressent- och korttidsboenden. I utredningen konstateras att efterfrågan på vård- och omsorgsboenden med olika språkliga och kulturella inriktningar kommer att öka på sikt. Även behovet av korttidsboenden väntas öka.

En ny boendeform har inrättats, seniorboende med aktivitetscenter. Syftet med boendeformen är att skapa en icke biståndsbedömd boendeform som erbjuder gemenskap, aktiviteter, trygghet i tillgängliga lokaler. När det gäller boende för äldre är den så kallade kvarboendeprincipen stark.

Äldreombudsmannens kommentarer

Kvarboendeprincipen innebär att den äldre så långt det är möjligt ska ha möjlighet att bo kvar i sin ordinarie bostad och vid behov få omsorg i hemmet. Men detta innebär också att personer i behov av särskilt anpassat boende har rätt till det, vilket inte får glömmas bort. För att säkerställa att behovsbedömningen är likvärdig och rättssäker behövs en översyn av tillämpningen av stadens riktlinjer.

Del 2 – stadens förebyggande arbete

Att ha en helhetssyn på den äldre och se åldrandet ur ett livsloppsperspektiv är centralt för att möjliggöra ett hälsosamt åldrande. En helhetssyn innebär att inte bara se de fysiska behoven utan även de sociala och existentiella, exempelvis möjligheten att få fortsätta vara delaktig i samhällslivet och ingå i ett socialt sammanhang.

Stockholms stad driver både öppna träffpunkter för seniorer och biståndsbedömda dagverksamheter. I staden finns 32 dagverksamheter som riktar sig till äldre och 45 öppna träffpunkter för seniorer. Flertalet träffpunkter är kommunalt drivna. Stadsdelsnämnderna ska enligt uppdrag i budget för 2017 utveckla och öka antalet befintliga sociala mötesplatser, öppna dagverksamheter och träffpunkter för äldre.

Äldreombudsmannens kommentarer

Det saknas stadsövergripande statistik över träffpunkter och dagverksamheter, vilket gör att möjligheterna att systematiskt utvärdera och utveckla verksamheterna är begränsade. Möjligheten att följa upp och utvärdera stadens öppna verksamheter, oavsett regiform, behöver därför ses över. Det gäller såväl verksamhetens syfte och innehåll som vilken målgrupp verksamheten vänder sig till. Detta för att staden ska ha möjlighet att säkerställa att det finns lämpliga verksamheter som tillgodoser olika intressen hos stadens äldre.

Anhöriga utför ungefär två tredjedelar av den omsorg som ges till äldre. I samtliga stadsdelsnämnder finns en eller flera anhörigkonsulenter som har i uppdrag att ge stöd och vägledning till anhöriga. I samtal med anhöriga framkommer att flertalet är mycket nöjda med det stöd som staden erbjuder i detta fall.

Enligt lagen om vissa kommunala befogenheter får kommunen tillhandahålla servicetjänster till personer som fyllt 67 år i syfte att förebygga skador, olycksfall eller ohälsa. När ”fixartjänsten” infördes i Stockholm 2007 beslutades att sätta åldersgränsen till 75 år och maximalt sex timmar per år och hushåll.

Äldreombudsmannens kommentarer

För att få en bild av hur väl utbudet av ”fixartjänster” stämmer överens med behovet bland de äldre behöver en stadsövergripande utvärdering göras. Även en översyn av fixartjänstens övergripande syfte och innehåll behöver genomföras för att se om uppdraget kan utvecklas till att bli än mer förebyggande än idag.

Del 3 – Sårbara grupper

Det finns ett flertal grupper av äldre som är särskilt beroende av att det förebyggande och hälsofrämjande arbetet fungerar tillfredsställande. De grupper som tas upp i rapporten är äldre med psykisk ohälsa, missbruks- och/eller hemlöshetsproblematik, våldsutsatta, HBTQ-personer och äldre med hiv.

Äldreombudsmannens kommentarer

De sårbara grupperna söker inte alltid hjälp när de behöver det, vilket bland annat kan bero på bristande insikt om sin egen situation. Det kan också bero på rädsla för att bli stigmatiserad, diskriminerad eller illa bemött. Det uppsökande arbetet behöver därför utvecklas för att säkerställa att kontakt kan skapas med äldre som av olika anledningar riskerar att fara illa. Det behövs bland annat en stadsövergripande strategi för hur det uppsökande arbetet ska bedrivas.

Äldreombudsmannens övergripande kommentarer

För att öka möjligheterna för stadens äldre att få ett hälsosamt åldrande och hög livskvalitet behöver staden under den kommande tioårsperioden utveckla det förebyggande arbetet. Staden behöver även utveckla styrning och uppföljning av det förebyggande arbetet.

Samverkan mellan stadens äldreomsorg, andra delar inom socialtjänsten, landstinget och ideella organisationer behöver utvecklas för att alla äldre ska kunna tillförsäkras ett tryggt åldrande.

Äldreomsorgspersonalen behöver kompetensutveckling för att arbeta hälsofrämjande och förebyggande. Personalen behöver även kompetens för att upptäcka olika former av problem och ha tillgång till information om vilket stöd och hjälp som finns att få vid till exempel våldsutsatthet, psykisk ohälsa eller missbruk.

Äldreombudsmannen framhåller bristen på relevant könsuppdelad statistik inom äldreomsorgen på Statistik om Stockholm, som i stor utsträckning används inom stadens analysarbete.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av äldre- och socialtjänstavdelningen.

Förvaltningens synpunkter

Stadsdelsförvaltningen delar äldreombudsmannens slutsats om att det behövs ett stadsövergripande underlag som beskriver uppföljningen och styrningen av stadens förebyggande och hälsofrämjande insatser.

Förvaltningen anser att en inventering av det arbete som bedrivs inom de olika stadsdelsområdena bör göras innan nya aktiviteter eventuellt utformas. Det är viktigt att de äldre själva får komma tilltals när det gäller behovet av förebyggande insatser. Detta kan ske i form av intervjuer med målgruppen, olika pensionärsorganisationer etcetera.

Förvaltningen arbetar redan med flera av de frågor som lyfts fram i rapporten. Bland annat har förvaltningen gjort en kartläggning av gruppen äldre som riskerar eller lever i hemlöshet. Flera medarbetare har gått utbildning i HBTQ- frågor. Vård- och omsorgsboendena i nämndens regi arbetar aktivt med mat och måltider och individanpassade aktiviteter.

Bilaga

Äldreombudsmannens rapport 2017 – remiss från kommunstyrelsen, dnr 152-1814-2017.